

THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH TĂNG TRƯỞNG KINH TẾ GẮN VỚI PHÁT TRIỂN VĂN HÓA TRONG THỜI KỲ ĐỔI MỚI VÀ HỘI NHẬP QUỐC TẾ

Nguyễn Thị Hồng Nhung

Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Thành phố Hồ Chí Minh

Email: hongnhung@hcmussh.edu.vn

Lịch sử bài báo

Ngày nhận: 30/12/2021; Ngày nhận chỉnh sửa: 05/4/2022; Ngày duyệt đăng: 17/5/2022

Tóm tắt

Thành phố Hồ Chí Minh là trung tâm kinh tế của cả nước. Bên cạnh sự phát triển mạnh mẽ về kinh tế, Thành phố còn chú trọng phát triển đồng thời các lĩnh vực khác, đặc biệt là văn hóa. Phát triển văn hóa và phát triển kinh tế là hai yếu tố có mối tương quan đặc biệt trong quá trình Thành phố Hồ Chí Minh xây dựng thành phố văn minh, hiện đại, nghĩa tình. Chủ trương phát triển văn hóa đồng bộ với phát triển kinh tế, chú trọng chăm lo đời sống nhân dân, nhất là người nghèo của Thành phố Hồ Chí Minh trong thời kỳ đổi mới được thực hiện có hiệu quả cao. Trên cơ sở nhìn nhận khái quát những hạn chế của quá trình tăng trưởng kinh tế gắn với phát triển văn hóa của Thành phố Hồ Chí Minh, bài viết đề xuất những giải pháp đảm bảo sự phát triển hài hòa về kinh tế và văn hóa trong tương lai.

Từ khóa: *Phát triển văn hóa, phát triển kinh tế, thành phố Hồ Chí Minh.*

HO CHI MINH CITY ECONOMIC GROWTH CONNECTED WITH CULTURAL DEVELOPMENT IN THE AGE OF INNOVATION AND INTERNATIONAL INTEGRATION

Nguyen Thi Hong Nhung

University of Social Sciences and Humanities,

Vietnam National University Ho Chi Minh City

Email: hongnhung@hcmussh.edu.vn

Article history

Received: 30/12/2021; Received in revised form: 05/4/2022; Accepted: 17/5/2022

Abstract

Ho Chi Minh City is the economic center of the country. Besides the strong economic development, the city is also concerned with growths in other fields, especially the culture. Cultural and economic development have a special correlation in the process of building a civilized, modern, and sentimental city of Ho Chi Minh City. Its policy about cultural development in sync with economic development, focusing on taking care of people's lives, especially the poor, in the renovation period has been implemented with high efficiency. On the basis of an overview of the limitations of the economic growth process associated with the cultural development of Ho Chi Minh City, the article proposes some solutions to ensure the harmonious development of economy and culture in the future.

Keywords: *Cultural development, economic development, Ho Chi Minh City.*

DOI: <https://doi.org/10.52714/dthu.12.1.2023.1017>

Trích dẫn: Nguyễn Thị Hồng Nhung. (2023). Thành phố Hồ Chí Minh tăng trưởng kinh tế gắn với phát triển văn hóa trong thời kỳ đổi mới và hội nhập quốc tế. *Tạp chí Khoa học Đại học Đồng Tháp*, 12(1), 49-55.

1. Đặt vấn đề

Thành phố Hồ Chí Minh (TPHCM) trong lịch sử và hiện tại là một đô thị có nền kinh tế phát triển mạnh nhất cả nước. Không những vậy, thành phố trẻ năng động này còn có vị trí rất đặc biệt trên các phương diện chính trị, văn hóa, xã hội. Tuy chỉ mới hơn 320 năm tuổi nhưng với bản tính phóng khoáng, cởi mở của đô thị, Sài Gòn - TPHCM là nơi hội tụ và có sức lan tỏa mạnh mẽ văn hóa dân tộc, là nơi tiếp xúc văn hóa Á - Âu, Đông - Tây. Nói như vậy để thấy rằng: TPHCM là thành phố phát triển mạnh cả hai lĩnh vực kinh tế và văn hóa. Khi thực dân Pháp nổ súng tấn công chiếm thành Gia Định (năm 1859) và sau đó biến Sài Gòn - Gia Định thành vùng đất thuộc địa của Pháp, Sài Gòn bị những yếu tố văn hóa Pháp thâm nhập. Sài Gòn tiếp nhận văn hóa phương Tây có chọn lọc để tạo ra một môi trường văn hóa mới Sài Gòn với vẻ đẹp của một “Hòn ngọc Viễn Đông”, của một thành phố thương mại tấp nập, của một thương cảng có tiếng trong khu vực. Sau năm 1954, văn hóa Sài Gòn lại trải qua một đợt tiếp biến mới, tiếp nhận những yếu tố tiên bộ của văn hóa Mỹ. Trong những năm 1954 - 1975, văn hóa Pháp - Mỹ và Việt Nam có điều kiện tiếp xúc nhau trong một thành phố tạo nên một môi trường văn hóa rất riêng của Sài Gòn, môi trường văn hóa mở đa dạng, phong phú nhưng vẫn giữ được hồn dân tộc, góp phần làm nên thắng lợi vẻ vang trong những ngày cuối tháng tư lịch sử năm 1975, non sông thu về một mối.

Bước vào thời kỳ đổi mới (kể từ sau Đại hội Đảng lần thứ VI năm 1986), kinh tế TPHCM nói riêng và Việt Nam nói chung dần dần thoát khỏi cơ chế bao cấp và chuyển mình theo cơ chế kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa. Mười năm sau, thành phố hòa mình vào sự nghiệp đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa và khẳng định vị thế tiên phong trong tiến trình này. Song song với đó, trong xu thế hội nhập quốc tế, TPHCM nhanh chóng mở rộng các mối quan hệ hợp tác, chứng tỏ nơi đây là một môi trường đầu tư lý tưởng, là một sân chơi tuyệt vời của các thương nhân trong và ngoài nước. Bởi vậy, bức tranh kinh tế thành phố dù có những giai đoạn phải đối mặt với khó khăn do khủng hoảng kinh tế thế giới nhưng vẫn nổi trội nhất Việt Nam. Yêu cầu đặt ra trong bối cảnh hội nhập quốc tế, toàn cầu hóa là văn hóa của TPHCM cần phát triển tương xứng, hài hòa với phát triển kinh tế của thành phố.

2. Nhận thức về mối tương quan giữa phát triển văn hóa và phát triển kinh tế

Phát triển kinh tế là quá trình lớn lên nhiều mặt của nền kinh tế, bao gồm: tăng trưởng GDP; hoàn chỉnh cơ cấu, thể chế kinh tế, nâng cao thu nhập trên đầu người và chất lượng cuộc sống. Phát triển kinh tế hiện nay được nhấn mạnh là phát triển bền vững nền kinh tế của mỗi quốc gia. Còn phát triển văn hóa là phát triển toàn diện và đồng bộ các thành tố cấu thành đời sống văn hóa của một quốc gia dân tộc. Nói đến văn hóa là nói đến con người bởi con người là chủ thể sáng tạo của văn hoá, đồng thời văn hoá là phương thức sinh tồn, là môi trường sống của con người. Con người không thể tồn tại và phát triển với tính cách là con người được nếu tách khỏi môi trường văn hoá và thực tế lịch sử phát triển của con người luôn gắn liền với lịch sử phát triển của văn hoá. Môi trường văn hoá đóng vai trò thúc đẩy sự phát triển của xã hội, của kinh tế và cải thiện cho môi trường tự nhiên. Bên cạnh nguồn lực, “sức mạnh cứng” là kinh tế, quốc phòng, khoa học - kỹ thuật... văn hóa với những ưu thế và sức mạnh riêng cũng phát huy được những thế mạnh tiềm ẩn, có khả năng điều hòa, “điều tiết” sự phát triển bền vững của đất nước.

Ngày nay, nguồn lực văn hóa đang tỏ rõ ưu thế vượt trội bởi những mục tiêu tốt đẹp mà nó mang lại là những giá trị chân, thiện, mỹ, những khát vọng hòa bình, giúp con người xích lại gần nhau, cùng nhau chống lại cái ác, cái xấu để xây dựng một thế giới hòa bình, tất cả vì hạnh phúc của con người. Sinh thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh - vị lãnh tụ vĩ đại của dân tộc Việt Nam, người có tầm nhìn xa trông rộng đã rất chú trọng phát triển văn hóa bên cạnh phát triển kinh tế đất nước. Trong một lần trả lời câu hỏi của phóng viên báo Luymantit (Pháp) rằng nhân tố nào sẽ biến nước Việt Nam lạc hậu thành một nước tiên tiến, Người đã nói: “Có lẽ cần phải để lên hàng đầu những cố gắng của chúng tôi nhằm phát triển văn hóa. Chủ nghĩa thực dân đã kìm hãm nhân dân chúng tôi trong vòng ngu muội để chúng dễ áp bức. Nền văn hóa này nở hiện thời là điều kiện cho nhân dân chúng tôi tiến bộ... Chính vì vậy chúng tôi đã đào tạo nhanh chóng các cán bộ cho tất cả các ngành hoạt động... để công nghiệp hóa đất nước” (Hồ Chí Minh: Toàn tập, tr. 392).

Ở bất kỳ thời đại nào, văn hóa cũng có mối tương quan mật thiết với kinh tế, chính trị, xã hội. Văn hóa

không thể đứng ngoài mà phải ở trong kinh tế và chính trị, phải được đặt ngang hàng với kinh tế, chính trị, xã hội. Phát triển kinh tế và phát triển văn hóa là hai mặt thống nhất cần phải đạt được để đảm bảo quá trình phát triển bền vững của quốc gia, dân tộc. Phát triển kinh tế làm tiền đề và kích thích phát triển văn hóa và đến lượt phát triển văn hóa tạo ra những sân chơi và giá trị để kinh tế tiếp tục phát triển. Quan hệ giữa văn hóa và tăng trưởng kinh tế được thể hiện trên hai phương diện: mối quan hệ giữa văn hóa với kinh tế và văn hóa trong kinh tế. Kinh tế càng phát triển đòi hỏi văn hóa phải phát triển sao cho tương xứng. Nói như nguyên Tổng bí thư Nông Đức Mạnh trong diễn văn khai mạc Hội nghị lần 10 Ban chấp hành Trung ương khóa IX Đảng Cộng sản Việt Nam thì: “Kinh tế và văn hóa là hai chân của sự phát triển, chúng ta không thể đi chân ngắn chân dài, chân cao chân thấp...”. Tổng giám đốc UNESCO, F. Mayo khi bàn về mối quan hệ giữa phát triển văn hóa và phát triển kinh tế đã viết: “Hễ nước nào tự đặt cho mình mục tiêu phát triển kinh tế mà tách rời môi trường văn hóa thì nhất định sẽ xảy ra những mất cân đối nghiêm trọng cả về mặt kinh tế lẫn văn hóa và tiềm năng sáng tạo của nước ấy sẽ lại suy yếu rất nhiều” (Hoàng Vinh, 1999, tr. 186). Thực tế đã chứng minh khá rõ điều này. Trước đây, một số nước tăng cường tăng trưởng kinh tế với việc sử dụng cơ chế kinh tế thị trường cùng với việc phát triển sử dụng khoa học công nghệ cao mà không chú ý nhiều đến yếu tố văn hóa. Cuối cùng, các quốc gia này đạt được một số mục tiêu về tăng trưởng kinh tế nhưng đã vấp phải sự xung đột gay gắt trong xã hội, sự suy thoái về đạo đức, văn hóa ngày càng tăng. Nó dẫn đến hệ lụy là kinh tế phát triển chậm lại, mất ổn định xã hội tăng lên và kết cục là sự phá sản của các kế hoạch phát triển kinh tế, đất nước rơi vào tình trạng suy thoái, không phát triển được. Đây là quan niệm phát triển nhanh bằng cách hi sinh các giá trị văn hóa - xã hội cho sự phát triển.

Lệch lạc trong nhận thức về mối quan hệ giữa văn hóa và tăng trưởng kinh tế biểu hiện ở nhiều chiều cạnh khác nhau như: (Bùi Đình Phong, 2013)

- Trong đời sống xã hội, chỉ có duy nhất nền tảng vật chất là kinh tế.

- Cứ kinh tế tăng trưởng cao, tất yếu kéo theo phát triển văn hóa.

- Chỉ cần làm giàu, không cần quan tâm đến đời sống tinh thần, văn hóa.

- Văn hóa là cái đuôi của kinh tế. Nghèo thì không thể sống đẹp.

- Hiểu đơn giản một chiều câu tục ngữ “có thực mới vực được đạo” mà không nhận thức được rằng, có thực chưa chắc đã có đạo hoặc thực nhiều nhưng đạo ít, thậm chí thực cực đại mà đạo cực tiểu.

Thời đại khoa học công nghệ, con người không chỉ định hướng phát triển đất nước mà còn phải hướng đến mục tiêu phát triển bền vững, tức là hướng tới sự phát triển nhằm thỏa mãn các nhu cầu hiện tại của con người nhưng không tổn hại tới sự thỏa mãn các nhu cầu của thế hệ tương lai. Theo đó, ba trụ cột của phát triển bền vững là: bền vững về kinh tế, bền vững về các vấn đề văn hóa - xã hội và bền vững về môi trường. Một số nước đã lựa chọn mô hình: tăng trưởng kinh tế song hành với việc phát triển tài nguyên con người, bảo vệ môi trường sinh thái. Bằng mô hình này, kinh tế tuy tăng trưởng không nhanh nhưng lại bền vững, xã hội ổn định.

Các nhà khoa học, các chính khách thừa nhận tính ưu việt của phát triển kinh tế gắn liền với phát triển văn hóa. Văn hóa đã góp phần quan trọng vào vấn đề bảo vệ môi trường và sự phát triển bền vững. Vì sự phát triển bền vững, văn hóa phê phán lối sống thực dụng, chộp giật, chạy theo ham muốn quá mức của “xã hội tiêu thụ”, dẫn đến chỗ làm cạn kiệt tài nguyên, ô nhiễm môi trường sinh thái. Một quốc gia có thể nghèo khó về kinh tế nhưng tuyệt đối không được để nghèo khó về văn hóa. Suy giảm về kinh tế có thể chỉ mất vài ba chục năm để lấy lại đà tăng trưởng nhưng suy thoái về văn hóa sẽ cần một cuộc chiến đấu gian khổ, quyết liệt, lâu dài. Các giá trị văn hóa được phát triển thành hệ thống, đóng vai trò quan trọng cho sự phát triển kinh tế, trở thành ngành công nghiệp văn hóa trọng yếu. Phát triển công nghiệp văn hóa đang là xu hướng lớn và quan trọng trong chính sách phát triển văn hóa của nhiều quốc gia trên thế giới.

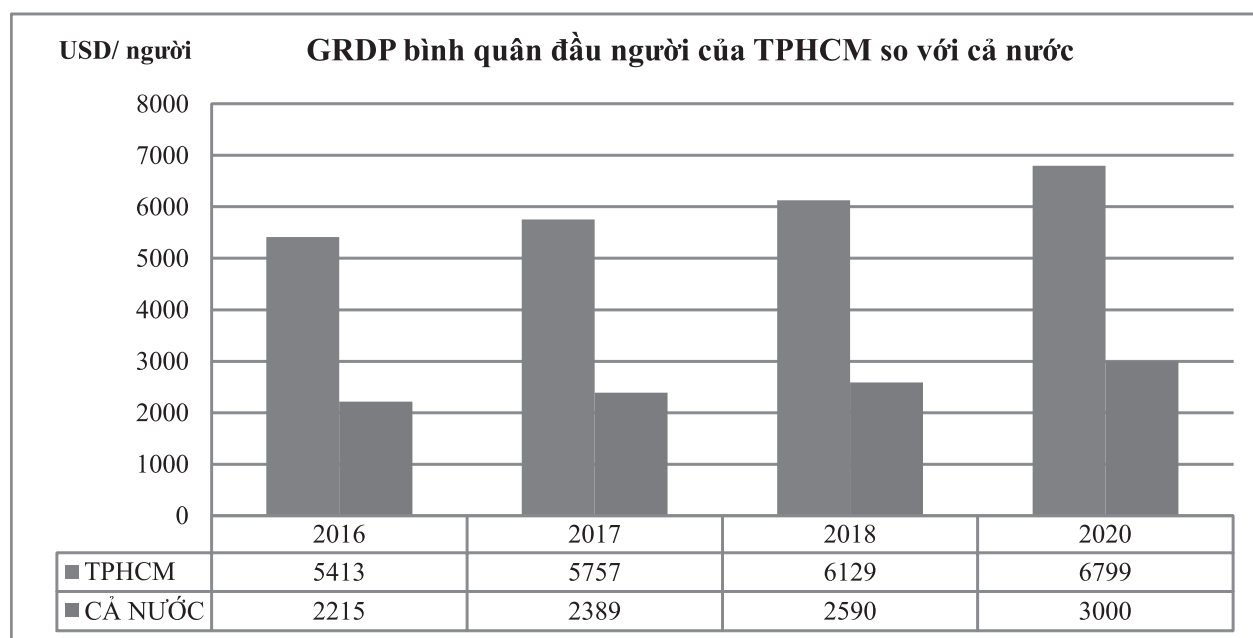
3. Phát triển văn hóa và phát triển kinh tế ở Thành phố Hồ Chí Minh thời kỳ đổi mới, phát triển và hội nhập

Sau 35 năm đổi mới, TPHCM phát triển ngày càng mạnh mẽ trên mọi phương diện. Thời bao cấp, thành phố có phần chật vật vì vốn quen với mô hình kinh tế tư bản chủ nghĩa kiểu thuộc địa trước đó. Sau thời đoạn khó khăn này, thành phố đã có những

bước đi mang tính đột phá, có những bước đi tiên phong trong việc tháo dỡ cơ chế bao cấp. Mức tăng tổng sản phẩm nội địa (GDP) trong giai đoạn 1976-1985 của thành phố bình quân là 2,7%/năm. Bước sang giai đoạn mở cửa, phát triển kinh tế theo hướng kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, GDP của thành phố tăng vượt bậc, bình quân những năm 1986-2009 là 10,5%/năm. GDP của thành phố luôn ở mức tăng trưởng gấp 1,5 lần bình quân cả nước; đóng góp khoảng 20% GDP, 30% giá trị sản xuất công nghiệp, hơn 30% tổng thu ngân sách cả nước (Vân Anh, 2014). Khi đẩy mạnh hội nhập quốc tế, kinh tế TPHCM phát triển ấn tượng. Tỷ trọng kinh tế thành phố trong kinh tế cả nước tiếp tục tăng, khẳng định là

đầu tàu kinh tế của khu vực và cả nước. Tính đến năm 2020, mặc dù chỉ chiếm 0,6% diện tích và 8,6% lao động cả nước, nhưng nhờ năng suất lao động cao mà thành phố đóng góp hơn 22% vào kinh tế cả nước và luôn là địa phương đóng góp lớn nhất cho ngân sách quốc gia. GRDP bình quân đầu người của thành phố tăng liên tục qua các năm.

Biểu đồ 1 cho thấy GRDP bình quân đầu người của TPHCM năm 2020 tăng gấp 1,3 lần năm 2015 (5.104 USD/người) và gấp 2,3 lần so với cả nước. Cụ thể, GRDP bình quân đầu người năm 2016 đạt 5.413 USD/người (cả nước là 2.215 USD/người), đến năm 2020 đạt 6.799 USD/người (cả nước trên 3.000 USD/người) (Nhật Hoa, 2020).



Biểu đồ 1. GRDP bình quân đầu người của TPHCM so với cả nước

TPHCM không hổ danh là đô thị đặc biệt, giữ vai trò quan trọng trong sự phát triển kinh tế, văn hóa, xã hội ở khu vực phía Nam nói riêng và cả nước nói chung. Những năm qua, dù tình hình kinh tế thế giới, trong nước có nhiều biến động, nhưng từ sự nỗ lực, quyết tâm cao của toàn thể Đảng bộ, chính quyền và nhân dân, TPHCM luôn duy trì tốc độ phát triển kinh tế ổn định, trở thành một trong số ít đô thị của các nước có tốc độ tăng trưởng kinh tế hai con số liên tục trong khoảng thời gian dài.

Trên bình diện văn hóa, TPHCM phát triển văn hóa theo định hướng xã hội chủ nghĩa dựa trên nền tảng tư tưởng của chủ nghĩa Mác - Lênin và tư

tưởng Hồ Chí Minh. Thành phố chủ trương “Gắn tăng trưởng kinh tế với phát triển văn hóa, xây dựng con người mới nhằm xây dựng TPHCM có chất lượng sống tốt, văn minh, hiện đại, nghĩa tình” (Đảng bộ TPHCM, 2015). Dù rằng nội lực và những giá trị văn hóa của Thành phố chưa được khai thác, phát huy, chuyển biến thành sức mạnh hiệp lực cùng các lĩnh vực khác để tạo nên sự phát triển bền vững. Thành phố nỗ lực đưa văn hóa thành phố phát triển đồng bộ, ngang tầm với sức tăng trưởng về kinh tế - xã hội.

Sự phát triển văn hóa TPHCM diễn biến khá phức tạp, trải nhiều lần thay đổi. Những người Việt đầu tiên đến khai phá vùng đất Sài Gòn - Gia Định

từ cuối thế kỷ XVI đã tạo nên một dấu ấn văn hóa của những người đi mở cõi. Môi trường văn hoá đô thị Sài Gòn được thừa nhận có những nét vượt trội so với môi trường văn hoá đô thị trong nước và khu vực. Một người nước ngoài đến Sài Gòn năm 1821 là Finlayson đã nhận xét: “Quần chúng nhân dân rất lịch sự, có trật tự, có tư cách, hay kính nhường. Thật là vừa lý thú, vừa bất ngờ đối với chúng tôi. Ai nấy đều ăn mặc tử tế. Họ nhỏ thó người, nhanh nhẹn, mặt tròn có những nét đặc sắc... Chúng tôi có cảm giác tốt đẹp về phong tục và cử chỉ của nhân dân, sự ân cần, tính rộng lượng, lòng hiếu khách mà chúng tôi đã gặp, vượt quá xa tất cả những gì từ trước đến nay chúng tôi đã thấy ở các nước châu Á” (Trịnh Tri Tấn và cs., 1998, tr. 21). Chính những con người ở thành phố trẻ này đã làm nên nét đẹp văn hóa Sài Gòn như Trần Văn Giàu từng ngợi khen: “Sài Gòn đẹp, lớn, đáng yêu, đáng kính không phải ở cảnh thiên nhiên, ở kiến trúc, cả ở kinh doanh nữa, mà trước hết và chủ yếu là ở con người” (Viện Khoa học Xã hội vùng Nam Bộ, 1998, tr. 67).

Bước vào thời kỳ đổi mới, mở cửa và hội nhập quốc tế, kinh tế TPHCM như được tiếp thêm sức mạnh, vươn xa khắp mọi nẻo đường. Yêu cầu đặt ra với một địa bàn có nền kinh tế phát triển bậc nhất cả nước là phải trở thành địa bàn có đời sống văn hóa tiêu biểu cho sự nghiệp đổi mới của Việt Nam trong thời hội nhập. Hội nhập, toàn cầu hóa là một sân chơi mà Việt Nam đã chủ động, tích cực tham gia vào. TPHCM cũng không đứng ngoài cuộc chơi đó. Đây là cơ hội để thành phố phát triển nhanh có hiệu quả, nhưng cũng là thách thức rất lớn với thành phố trên nhiều mặt, trong đó có cả văn hóa. Sự thâm nhập của văn hóa độc hại, của sự lai căng văn hóa, của lối sống thực dụng và những tiêu cực khác của kinh tế thị trường... đã và đang ảnh hưởng, làm băng hoại những giá trị văn hóa truyền thống, ảnh hưởng tới sự phát triển bền vững của thành phố. Bước vào thời kỳ công nghiệp hóa, hiện đại hóa, lĩnh vực văn hóa chịu nhiều tác động, va đập. Nó bị bật khỏi gốc rễ của dân tộc tức là rơi vào tình trạng đặc biệt nguy hiểm. Một khi văn hóa bị bật khỏi gốc rễ của dân tộc thì không khác gì một cái cây bị bật ra khỏi gốc, trở nên khô héo, mất dần sự sống. Do vậy, toàn cầu hóa, hội nhập quốc tế càng sâu rộng thì càng phải quan tâm đến văn hóa dân tộc. TPHCM phải thực sự bản lĩnh khi nhập cuộc toàn cầu hóa vì nó là một tất yếu. Không một quốc gia nào, một nền kinh tế nào có thể đứng ngoài

mà phải có sự lựa chọn: tìm cách làm chủ trong quá trình hội nhập hay bị đào thải. “Một quốc gia sẽ trở thành vô địch, nếu nhà nước của nó, hệ thống kinh tế, chính trị, xã hội và truyền thống văn hóa của nó trở thành cội nguồn sức sống và chỗ dựa không thể thiếu được cho mỗi công dân của nó để tự khẳng định mình trong khi dần thân vào quá trình toàn cầu hóa” (Nguyễn Nguyễn, 2001, tr.209).

Trong lịch sử, chủ nghĩa đế quốc coi văn hóa như một công cụ hữu hiệu để nô dịch các dân tộc, tìm cách áp đặt các “giá trị” văn hóa tư sản vào các quốc gia đang và chậm phát triển, sử dụng văn hóa như một phương tiện gây ảnh hưởng, chinh phục thậm chí xâm lăng trên lĩnh vực văn hóa. Sài Gòn - TPHCM bằng sức mạnh nội lực của mình đã vượt qua những thử thách trong thời kỳ bị thực dân, đế quốc xâm lược. Ở thời điểm hiện tại, cuộc đấu tranh để giữ vững định hướng xã hội chủ nghĩa trong văn hóa và chống chệch hướng xã hội chủ nghĩa ở TPHCM diễn ra thường xuyên, lâu dài dưới nhiều cấp độ khác nhau trong mỗi con người, mỗi tầng lớp, bộ phận dân cư, mỗi ngành nghề, mỗi địa bàn dân cư. Phát triển văn hóa đồng bộ với phát triển kinh tế, thành phố sẽ góp phần hướng dẫn và thúc đẩy người lao động không ngừng phát huy sáng kiến, cải tiến kỹ thuật, nâng cao tay nghề, sản xuất hàng hóa với số lượng ngày càng nhiều với chất lượng ngày càng cao, đáp ứng nhu cầu không ngừng tăng lên của xã hội.

Đi đôi với sự phát triển về kinh tế, TPHCM chú trọng chăm lo đời sống nhân dân, nhất là người nghèo, đúng với nét văn hóa của thành phố văn minh, hiện đại, nghĩa tình. Đầu năm 2016, TPHCM có hơn 67.000 hộ nghèo (chiếm 3,36% tổng số dân) và hơn 48.100 hộ cận nghèo (chiếm 2,4%). Đến cuối năm 2018, số hộ nghèo còn lại gần 3.800 hộ (chiếm 0,19%) và gần 23.000 hộ cận nghèo. TPHCM hoàn thành mục tiêu cơ bản không còn hộ nghèo (Theo chuẩn nghèo thành phố giai đoạn 2016-2020: thu nhập dưới 21 triệu đồng/người/năm cùng 5 chiều xã hội) và hoàn thành chỉ tiêu Nghị quyết Đại hội đại biểu Đảng bộ thành phố lần thứ X về giảm nghèo bền vững giai đoạn 2016-2020, trước thời hạn 2 năm. Năm 2019, tỷ lệ hộ nghèo và cận nghèo của thành phố đều ở mức dưới 1%. Đồng thời, thu nhập bình quân của hộ nghèo tăng 3,5 lần so với đầu năm 2011 (Mạnh Hòa, 2020). Việc hoàn thành các chỉ tiêu giảm nghèo và tăng thu nhập cho người nghèo trước thời hạn đã tạo

hiệu ứng sâu rộng và đòi hỏi nhiều hoàn cảnh nghèo khó ở thành phố.

Tuy nhiên, quá trình tăng trưởng kinh tế gắn với phát triển văn hóa ở TPHCM bên cạnh những kết quả đạt được còn một số hạn chế cơ bản như: (1) Vẫn còn tư tưởng coi trọng phát triển kinh tế, chạy theo đồng tiền, thậm chí đánh mất bản sắc văn hóa truyền thống; (2) Quá trình toàn cầu hóa, hội nhập quốc tế đưa thành phố đến gần hơn với bạn bè quốc tế, rút ngắn khoảng cách về không gian. Các chương trình giao lưu văn hóa, hợp tác quốc tế trên các lĩnh vực kinh tế, giáo dục, khoa học, y tế... giữa TPHCM và các thành phố, quốc gia trên thế giới nhiều hơn trước. Nhưng trong giao lưu văn hóa, hợp tác kinh tế, thành phố dễ có thể bị chi phối bởi các thế lực thù địch, lợi dụng danh nghĩa hợp tác kinh tế, hợp tác văn hóa để tác động đến chính trị; (3) Đầu tư phát triển kinh tế và văn hóa chưa thực sự đồng bộ; (4) TPHCM là thành phố có nhiều công ty, doanh nghiệp nhất trong cả nước. Thế nhưng nhiều doanh nghiệp bất chấp đạo đức kinh doanh, chạy theo lợi nhuận, thiếu sự đầu tư về văn hóa.

4. Một số giải pháp để bảo đảm tính đồng bộ trong phát triển văn hóa và phát triển kinh tế tại Thành phố Hồ Chí Minh hiện nay

Kinh tế TPHCM là nền kinh tế lớn nhất cả nước, hướng đến xây dựng đô thị thông minh, thành phố dịch vụ, công nghiệp theo hướng hiện đại. Còn văn hóa của TPHCM với những nét đặc trưng riêng, một môi trường mang bản chất văn hóa nhân văn có sức hội tụ lớn và lan tỏa mạnh ở các tỉnh Nam Bộ, trở thành trung tâm văn hóa của khu vực phía Nam. Để văn hóa thành phố phát triển tương đồng với sự phát triển mạnh mẽ của kinh tế, Đảng bộ, chính quyền và nhân dân TPHCM cần thực hiện một số giải pháp sau:

Thứ nhất, thực hiện tốt công tác tuyên truyền về vai trò của văn hóa đối với phát triển kinh tế. Khi đi vào quỹ đạo của nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, tiến lên công nghiệp hóa, hiện đại hóa mà TPHCM xa rời những giá trị văn hóa truyền thống sẽ làm mất đi bản sắc dân tộc, đánh mất bản thân mình, trở thành cái bóng mờ của người khác. Bởi vậy, phát triển văn hóa nhằm phát triển kinh tế một cách bền vững.

Thứ hai, xác định đẩy mạnh giao lưu văn hóa quốc tế chính là đẩy mạnh những hoạt động kinh tế. Sài Gòn - TPHCM là cửa ngõ văn hóa của Việt Nam

cũng đồng nghĩa với cửa ngõ kinh tế của cả nước. Mọi hoạt động giao lưu, tiếp nhận và giới thiệu văn hóa Việt Nam với nước ngoài đều mang ý nghĩa và giá trị kinh tế. Do đó, sự kết hợp hoạt động kinh tế đối ngoại với giao lưu văn hóa với các nước tại TPHCM cần có sự phối hợp đồng bộ, nhịp nhàng. Dưới tác động của toàn cầu hóa, các thế lực thù địch không ngừng đẩy mạnh “diễn biến hòa bình”, triệt để sử dụng các phương tiện hiện đại, các quan hệ văn hóa, xã hội để thực hiện âm mưu “xâm lăng văn hóa” để trực tiếp chống phá công cuộc đổi mới và hội nhập quốc tế của nước ta. Bởi vậy, thành phố phải hết sức cẩn trọng, phòng tránh âm mưu của các thế lực bên ngoài.

Thứ ba, đầu tư cho phát triển văn hóa sao cho tương xứng thích với đầu tư kinh tế và mang lại hiệu quả cao, coi đầu tư cho văn hóa là đầu tư cho phát triển. Lãnh đạo thành phố cần rà soát và thay đổi một số cơ chế, chính sách, chế tài chưa phù hợp với thực tiễn phát triển của thành phố. Những phong trào văn hóa nên gắn kết chặt chẽ hơn nữa với các phong trào thi đua yêu nước trong toàn xã hội, tạo nên sức mạnh tổng hợp thúc đẩy kinh tế - xã hội phát triển nhanh, bền vững.

Thứ tư, đưa văn hóa vào trong kinh tế không chỉ là đưa ứng xử giữa con người với con người, mà quan trọng hơn cả là đưa chất xám, trí tuệ vào trong đời sống sản xuất. Trong thời gian tới, thành phố cần coi trọng hơn nữa việc đưa các giá trị văn hóa, chất xám, trí tuệ vào trong sản xuất. Đồng thời, thành phố cũng phải nghiên cứu, xây dựng ngành công nghiệp văn hóa mang đặc thù của thành phố mang tên Bác.

Thứ năm, TPHCM nên học hỏi kinh nghiệm phát triển văn hóa của một số nước khá gần gũi trong khu vực như: Nhật Bản, Hàn Quốc, Singapore. Trong những thập niên vừa qua, các quốc gia này đã có chiến lược phát triển, quảng bá nguồn lực “sức mạnh mềm” của văn hóa như: phát triển mạnh ngành công nghiệp giải trí, truyền hình, điện ảnh, thời trang; xúc tiến có hiệu quả các hoạt động ngoại giao văn hóa, tổ chức các sự kiện năm văn hóa, tuần lễ văn hóa trên phạm vi toàn cầu; thúc đẩy việc quảng bá văn hóa - du lịch. Nhờ đó, họ đem về nguồn thu nhập lớn cho đất nước, thúc đẩy tăng trưởng kinh tế, tạo dựng được uy tín và hình ảnh tốt đẹp về quốc gia trong lòng bạn bè quốc tế.

Thứ sáu, TPHCM thường xuyên xây dựng các chiến lược trung hạn, dài hạn trên phương diện kinh tế - xã hội thì cũng phải đồng thời xây dựng chiến lược

phát triển văn hóa. Một chính sách phát triển đúng đắn là chính sách làm cho các yếu tố cấu thành văn hóa thấm sâu vào tất cả các lĩnh vực sáng tạo của con người: văn hóa trong sản xuất, văn hóa trong quản lý, văn hóa trong lối sống, văn hóa trong giao tiếp, văn hóa trong sinh hoạt gia đình, ngoài xã hội, văn hóa trong giao lưu và hợp tác quốc tế... Nói cách khác, hàm lượng trí tuệ, hàm lượng văn hóa trong các lĩnh vực của đời sống con người càng cao bao nhiêu thì khả năng phát triển kinh tế - xã hội càng trở nên hiện thực bấy nhiêu.

Thứ bảy, để hội nhập kinh tế, các doanh nghiệp chiếm số lượng đông đảo ở TPHCM cần có đội ngũ doanh nhân văn hóa. Không chỉ đơn thuần dừng lại ở những hoạt động kinh tế, những doanh nhân văn hóa này là lực lượng xung kích trên mặt trận kinh tế, đóng góp đáng kể trong công tác ngoại giao nhân dân và đẩy mạnh xã hội hóa, huy động nhiều nguồn lực tham gia phát triển kinh tế - xã hội địa phương. Do vậy, việc trang bị cho họ hiểu biết đầy đủ kiến thức về văn hóa nước nhà là hết sức quan trọng.

5. Kết luận

Phát triển hài hòa, đồng bộ giữa kinh tế và văn hóa là mấu chốt của chiến lược phát triển bền vững. Hơn bất kỳ địa phương nào, TPHCM phải quán triệt và thực hiện tốt phương châm này. Với tốc độ phát triển kinh tế nhanh và mạnh, nếu thành phố không quan tâm đến văn hóa thì dễ dẫn đến thảm cảnh đánh mất chính mình, đánh mất động lực và mất phương hướng, mục tiêu của phát triển. Nền văn hóa dân tộc đóng vai trò điều tiết và định hướng để hội nhập và phát triển bền vững nhưng giữ vững độc lập, tự chủ. TPHCM càng phát triển nền kinh tế thị trường thì càng phải xây dựng nền văn hóa phong phú, cao đẹp để nhân dân đồng tâm hợp lực dựng xây quê hương, đất nước. Những nhà chức trách của thành phố và bản thân mỗi người dân thành phố cần phải nâng cao ý thức trong việc giữ gìn bản sắc dân tộc trên cơ sở vừa kế thừa, vừa không ngừng tiếp thu tinh hoa của văn hóa nhân loại. Sự phồn vinh về kinh tế kết hợp, tương hỗ với sự phát triển các giá trị văn hóa góp phần củng cố và làm phong phú nét đặc trưng của thành phố văn minh, hiện đại, nghĩa tình, phục vụ cho sự nghiệp phát triển thành phố. TPHCM không chỉ là trung tâm kinh tế của cả nước mà còn là trung tâm

về văn hóa. Sự phát triển hài hòa về kinh tế, văn hóa, con người của TPHCM sẽ tạo sự lan tỏa những giá trị tốt đẹp đến các tỉnh, thành phố, góp phần tạo nên sức mạnh nội sinh để đưa đất nước phát triển bền vững./.

Tài liệu tham khảo

- Bùi Đình Phong. (2013). Quan hệ giữa văn hoá và kinh tế. *Tạp chí Tuyên giáo*. Truy cập từ <https://www.tuyengiao.vn/tuyen-truyen/quan-he-giua-van-hoa-va-kinh-te-49543>.
- Đảng bộ Thành phố Hồ Chí Minh. (2015). *Nghị quyết Đại hội Đảng bộ Thành phố Hồ Chí Minh lần thứ X nhiệm kỳ 2015-2020*. Thành phố Hồ Chí Minh.
- Hoàng Vinh. (1999). *Mấy vấn đề lý luận và thực tiễn xây dựng văn hóa ở nước ta hiện nay*. NXB Văn hóa - Thông tin.
- Hồ Chí Minh: *Toàn tập*. (1996). Tập 10. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.
- Mạnh Hòa. (2020). Thành phố Hồ Chí Minh: Giảm nghèo bền vững về đích trước hạn. *Báo Sài Gòn Giải Phóng*. Truy cập từ <https://www.sggp.org.vn/thanh-pho-ho-chi-minh-giam-ngheo-ben-vung-ve-dich-truoc-han-691203.html>.
- Nguyễn Nguyễn. (2001). *Việt Nam định hướng xã hội chủ nghĩa trong thế giới toàn cầu hóa*. NXB Trẻ.
- Nhật Hoa. (2020). Thành phố Hồ Chí Minh: Một số thành tựu kinh tế nổi bật. *Tạp chí Tuyên giáo*. Truy cập từ <https://tuyengiao.vn/thanh-pho-ho-chi-minh-van-minh-hien-dai-nghia-tinh/thanh-pho-ho-chi-minh-mot-so-thanh-tuu-kinh-te-noi-bat-128431>.
- Trịnh Tri Tấn, Nguyễn Minh Nhựt và Phạm Tuấn. (1998). *Sài Gòn từ khi thành lập đến giữa thế kỷ XIX*. Thành phố Hồ Chí Minh: NXB. Tổng hợp.
- Vân Anh. (2014). Thành phố Hồ Chí Minh: Kinh tế tăng trưởng chiều sâu. *Báo Sài Gòn Giải Phóng*. Truy cập từ <https://www.sggp.org.vn/thanh-pho-ho-chi-minh-kinh-te-tang-truong-chieu-sau-330269.html>.
- Viện Khoa học Xã hội vùng Nam Bộ. (1998). *Góp phần tìm hiểu lịch sử - Văn hoá 300 năm Sài Gòn - Thành phố Hồ Chí Minh*. NXB Trẻ.